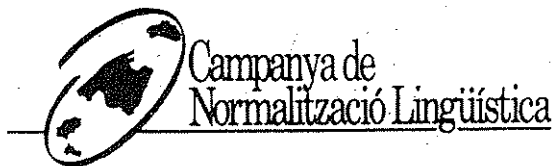

LÍNIA DIRECTA

amb la Campanya de Normalització Lingüística

VII

Palma
1995

Línea Directa

© Aina Moll, A.I. Alomar i Cèlia Riba, segons l'autoria dels textos.

Producció: Campanya de Normalització Lingüística de les Illes Balears

Fotocomposició: Jorvich, s.l.

Impressió: Jorvich, s.l.

Dipòsit Legal: PM-1.364/1991

I.S.B.N. 84-604-8810-1

XV El nom de les lletres

Un dels nostres lectors ens demana que dediquem una **Línia Directa** a parlar del nom de les lletres en català. Diu que ha estudiat ortografia i gramàtica i escriu bastant bé la nostra llengua, però té dubtes sobre la pronúncia i l'ortografia de molts de noms de lletra, o sobre el nom mateix, com en el cas de la **h**, i que fa pocs dies, discutint amb uns amics el nom de la **x** (uns a favor d'**ics** i els altres de **xeix**) sense arribar a posar-se d'acord, descobrí que són molts els qui tenen el mateix problema. Per això considera que no serà inútil que li dediquem un espai.

Efectivament, és un problema freqüent en la gent que ha après de gran el català, després d'haver-se format en llengua castellana. D'una banda, perquè els noms de les lletres són molt semblants en les dues llengües, i de l'altra perquè els noms s'aprenen amb les lletres mateixes, i rarament s'escriuen (en deim el nom i n'escrivim només el signe), molta gent, encara que hagi après d'escriure en català, continua emprant els noms castellans que va aprendre al parvulari: diu "**ce**" i "**ceta**" amb el so de **c** castellana, que no existeix en català, per designar la **ce** (que s'ha de pronunciar **s** sorda, com la de **cel**) i la **zeta** (que és sonora, com la **s** de **casa**), i "**ge**" "**jota**" (que s'han de pronunciar amb el so de **gent** i de **joc**), amb el so castellà que tampoc no existeix en català.

Vegem, doncs, l'abecedari: **a, be, ce de, e, efa, ge, hac, i, jota, ela, ema, ena, o, pe, cu, erra, essa, te, u, ve, ics (xeix), zeta.**

La **y** no existeix com a lletra independent, però forma part del dígraf **ny**,

que representa el so de la *ñ* (**enya**) castellana. El dígraf castellà *ch* tampoc no existeix: el seu so es transcriu per **tx** (p. e., **despatx**), o per **ig** (p. e., **raig**).

Les vocals es pronuncien com a tòniques (la *e* i la *o*, indistintament com a obertes o tancades). Les consonants **b, c, d, g, t, v** amb *e* tancada com en castellà (no s'accentuen -ni tan sols la **be-** perquè són monosíl·labs); **c** i **g** amb el so que tenen davant *e, i* (així, deim que **casa** i **cel** s'escriuen amb **ce, i gent** i **gota** amb **ge**); el nom de la *v* és **ve**, col·loquialment **ve baixa** (perquè a la major part del territori català es pronuncia igual que la **b**, que anomenen "be alta", però a les Illes aquesta distinció és innecessària, perquè no tenim aquesta confusió). Les consonants **efa, ela, ema, ena, erra, essa** acaben en **-a** (pronunciada neutra) seguint la regla general dels femenins; no hi ha diferència en el nom entre els diferents sons de **r** i **s**: així, deim que **cara** i **casa** s'escriuen amb una **erra**, i una **essa**, respectivament, i **carro** i **passa** amb dues.

En canvi, la lletra **x** pren nom diferent segons el so que representa. Es diu **ics** a l'abecedari (quan deim la sèrie de les lletres), o en matemàtiques quan parlem d'una incògnita, o quan es tracta de paraules en què sona com el grup "cs" (sigui amb **essa** sorda, com a **praxis, axial**, etc., o amb **essa** sonora, com a **examen, exèrcit, exercici**, etc.); en canvi, quan té el so que trobam a **xerrar, panxa, despatxar**, etc., es diu **xeix**.

El nom de la **h** (**hac**) no té altra dificultat que el fet de no coincidir amb el seu equivalent castellà.

Diguem, finalment, que el plural dels noms de lletra es formen afegint-hi una **-s** (amb canvi de la vocal final en **e**, les que acaben en **-a**, d'acord amb la regla general): les **as**, les **bes**, les **hacs**, les **efes**, les **emes**, etc., tret de la **ics** o **xeix**, que és invariable.

Voldria no haver-vos marejat amb aquesta explicació tan llarga. Ja que m'ha estat plantejat el tema, he pensat que convenia tractar-lo amb una certa extensió, cosa que pot semblar inútil si pensam en el poc rendiment que té a la pràctica -si s'empren correctament les lletres, quina importància té que els donem el nom en castellà, les rares vegades que les hem d'anomenar?-Però posat que és un parany en què cau molta gent ben preparada (que llegeix correctament un text amb els paràgrafs numerats amb lletres, però diu "ce" a la castellana, en arribar a l'apartat **c**), crec que ho paga fer un esforç per evitar-lo, sobretot tenint en compte que és una casta de falta que no cometran mai els infants que aprenen les **beceroles** (és a dir, les primeres lletres) en català. - A. M. (22-8-94).